Otto Bauer

POVSTÁNÍ RAKOUSKÝCH DĚLNÍKŮ

Příčiny a účinky

Z OBSAHU: *Bouře nad Rakouskem - Fašismus slaví vítězství - Sociální demokracie a násilí Dollfussova diktatura - Taktika proti diktatuře Mezi Hitlerem a Mussolinim - Výpad fašismu Dni bojů - Válečné lži fašistické - Naše chyby Příčiny katastrofy - Co teď!*

CENA Kč 4·—

POVSTÁNÍ RAKOUSKÝCH DĚLNÍKŮ

PŘÍČINY A ÚČINKY

Napsal Otto Bauer. Z rukopisu přeložil Josef Falta. Vydal autor nákladem vlastním. Vytiskla písmem Starý mediaeval knihtiskárna Svobody v Kladně. V generální komisi: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství A. Svěcený v Praze II., Hybernská 7

Bouře nad Rakouskem

Bouře propukla v pondělí dne 12. února ráno.

Dva dni předtím povolala hornorakouská heimwehr své mužstvo do zbraně. Heimwehři vtrhli ozbrojeni do Lince a do jiných hornorakouských měst. Spoléhajíce na svou brannou sílu, předložili vůdcové heimwehrů své požadavky zemskému hejtmanu v Horních Rakousích. Žádali: sesazení ústavní zemské vlády a její nahrazení zemským výborem, který měl být složen ze zástupců fašistických ozbrojených sborů; rozpuštění sociálnědemokratických obecních zastupitelstev v Linci a ve Štýru; ve správě země a obcí nesmí prý již zůstat žádný sociální demokrat, třeba ho lid zvolil sebe větší majoritou.

Co ozbrojení heimwehři předložili zemskému hejtmanu toto ultimatum a setrvali hrozivě v městě, aby zastrašili zemského hejtmana a dodali svým požadavkům důrazu, byly u členů Ochranného svazu republikánského (Schutzbundu) prováděny domovní prohlídky, byly u nich hledány zbraně a místní velitelé svazu byli zatčeni.

Linečtí členové Ochranného svazu cítili, že uhodila rozhodná hodina; kdežto heimwehři se chystají vynutiti zbraní fašistické „usměrnění" zemské vlády a obecních zastupitelstev, státní moc nás odzbrojuje, abychom se heimwehrským fašistům nemohli postaviti na odpor!

Linečtí členové Ochranného svazu se v takové chvíli nechtěli nechat odzbrojiti. Když v pondělí ráno spolková, t. j. státní policie vtrhla do hotelu „Schiff", do sídla lineckých organisací dělnických, hodlajíc tam hledati zbraně, postavila se pohotovostní četa Ochranného svazu na odpor. Bylo povoláno vojsko. Pouliční boj se začal. Jako blesk roznesla se Lincem zpráva o srážce u hotelu „Schiffu". Členové Ochranného svazu jali se odevšad shánětí zbraně. Také v jiných částech města se rozpoutal boj.

Za několik hodin rozšířila se zpráva o lineckých srážkách po Vídni. Také tam to začalo vřít: Nesmíme linecké opustit!

Vídeňští dělníci byli již několik dní ve velikém vzrušení. Vedoucí důvěrníci Ochranného svazu, mezi nimi

také okrskoví velitelé všech jedenadvaceti okresů, byli zatčeni. Ústředí strany bylo ve čtvrtek obsazeno velikým policejním oddílem. To všechno se stalo ve chvíli, kdy heimwehrští fašisté ohlašovali již na nejbližší dni rozhodující ránu, obsazení vídeňské radnice, svržení sociálnědemokratické obecní správy, zvolené dvěma třetinami vídeňského lidu, a rozpuštění sociálnědemokratické strany!

V neděli dne 11. února byl ve Floridsdorfě, nejprůmyslovějším okrese vídeňském, zatčen nadmíru vážený dělnický důvěrník, předseda závodní rady jednoho velkého podniku. Již v ranních hodinách v pondělí uvažovali členové závodních rad floridsdorfských velkých podniků o tom, nemají-li vyhlásiti stávku na protest proti tomuto zatčení. Ještě se nerozhodli a již slyšeli zvěst o lineckých událostech.

Asi k polednímu zastavili práci dělníci v elektrárně. Tramvaj přestala jezdit. Členstvo Ochranného svazu se sbíhalo ve svých shromaždištích.

Policie rozjitřila lid ještě více tím, že zrovna v této chvíli zahájila ve dvou dělnických okresích nové domovní prohlídky a zabavila zbraně.

Tu se projevil odpor i ve Vídni. Asi o páté hodině odpolední se ozvaly první výstřely...

Boje se začaly. Na jedné straně proletáři, většinou nezaměstnaní, se starými puškami ještě ze světové války v rukou a s hrstí nábojů v kapsách. Na druhé straně vojsko a policie, se vší moderní válečnou zbrojí: s pancéřovými automobily, s děly a houfnicemi, s minomety.

Již zvečera hřmí děla. Vojska páně Dollfussova ostřelují obecní domy, v nichž se zabarikádovali členové Ochranného svazu. Co na tom, že se tím bombardováním vraždí ženy a děti? Vždyť jsou to ženy a děti rebelujících proletářů. Co na tom, když rozbořením obecních domů bude na tisíce lidí připraveno o přístřeší? Vždyť povstání dělníků by nebylo potlačeno jen puškami a kulomety.

Když pak děla dokonala své dílo, začalo vojsko dobývati obecních domů. Na dvorech, na schodištích, v kuchyních se rozpoutával boj muže proti muži. Obhájci domů vrhají na útočící vojáky primitivní ruční

granáty, které si sami vyrobili. Proletářské ženy stojí svým bojujícím mužům po boku s kuchyňskými noži a s žehličkami.

Konečně se zdá, že je všemu konec. Státní moc zabrala dům. Ale za několik hodin vynořují se na střeše, na věži, v několika oknech zase střelci, kteří znovu zahajují boj.

Přes nerovnost ozbrojení trvá boj o Vídeň čtyřikrát čtyřiadvacet hodin.

A zatím se bojuje také v průmyslových městech venkovských. V chrabrém Štýru. V hrdinském Mostě nad Murou. V Eggenbergu u Štyrského Hradce, v Kapfenbergu a v Judenburgu, ve Wilhelmsburgu, v Traizenském údolí, ve Wörglu a v Häringu...

Děla a těžké houfnice zvítězily. Měšťácký „pořádek" je zase obnoven. Na sta dělníků, žen a dětí je povražděno. Tisíce raněných se svíjejí v bolestech. Věznice jsou napěchovány tisíci zatčených. Vraždění a krveprolití je základem nového Rakouska, Rakouska „křesťanského, německého a stavovského".

Stanné soudy zahájily činnost. Vídeňský dělník Münichreiter, 43letý otec tří dětí, ocitá se první před hrdelními soudci nového křesťanského Rakouska. Nemůže chodit. Jsa v boji těžce raněn, musí být do soudní síně nesen na nosítkách. Soud uzná, že těžké zranění není možno pokládati za těžké onemocnění, které by podle zákona zabránilo vykonání trestu smrti. Soudcové páně Dollfussovi dávají zraněného odnésti na nosítkách pod šibenici.

Fašismus slaví vítězství

Dělnická krev teče proudem. Dělníci umírají v bitevní čáře, v rozstřílených domech, v nemocnicích, na šibenici. Fašismus jásá! Fašismus slaví vítězství!

Sociálnědemokratická strana, již při posledních volbách odevzdaly hlasy více než dvě pětiny rakouského lidu, je rozpuštěna. Téměř všichni její vůdcové jsou zatčeni. Zrovna ti, kteří se boje nijak nezúčastnili, kteří v pondělí tak jako jiné dni seděli v odborových sekretariátech, ve svých úřadovnách na vídeňské radnici, v zemských vládách, v kancelářích okresních a

obecních, jsou všichni pozatýkáni; jen ti unikli zatčení, kdo byli v bitevní čáře a jichž se tedy policie nemohla zmocniti. Všem sociálněmokratickým národním a spolkovým radům, zemským poslancům a obecním starším byly nařízením vlády odňaty mandáty, které jim lid dal svobodnou volbou. Ústředí strany a dělnické domy jsou obsazeny, tisk strany je zakázán. Je zničeno všecko, co si statisíce rakouských dělníků za 45 let vybudovalo.

Vlastnictví je svaté. Totiž vlastnictví kapitalistů. Kolektivního vlastnictví organisovaných dělníků se zmocnili násilníci, kteří na ně neměli práva.

Nejpyšnější bašta rakouské sociální demokracie, vídeňská radnice, je ztečena. Vojsko ji obsadilo; tam, uprostřed města, kde nebydlí dělníci, nemohl býti kladen odpor. Jen starosta Seitz se osobně bránil. Prohlásil biřicům fašistické vlády: „Neodejdu ze své úřadovny. Mne sem poslaly dvě třetiny vídeňského lidu; nikdo nemá práva, aby mne odtud vyhnal. Nepodvolím se opatřením, porušujícím ústavu." Dollfussovi biřicové uchopili násilím tohoto 66letého, nemocného muže, který byl prvním presidentem rakouské republiky, a když nechtěl jíti, odnesli ho do policejního vězení. Pan Schmitz, zástupce křesťanskosociální strany, které při posledních volbách odevzdala hlasy jen pětina vídeňského obyvatelstva, vládne dnes neobmezeně Vídni. Teď bude konec tomu nešváru, že se pro proletáře stavěly krásné a laciné byty! Byty jsou jen na to, aby domácím pánům vynášely důchod. Pryč se školskou reformou, se sociální péčí! Vyhoďte sociálněmokratické úředníky; klerikální šplhavci čekají již na jejich místa.

Zároveň se stranou byly rozpuštěny i svobodné odborové organisace. Jediná ochrana proti vykořisťování a svévoli v podnicích je rozbita. V paláci průmyslnického svazu na Schwarzenberském náměstí ve Vídni hlasitě jásají. Budeme-li teď moci z dělnických a zaměstnaneckých mozolů vytloukati větší zisk, nezáleží na několika stech padlých proletářů.

Všecky dělnické spolky jsou rozpuštěny. Sportovní spolky dělnické mládeže, velký turistický spolek dělnický, „Die Naturfreunde", který desetitisíce dělníků

odvedl z hospod k ušlechtilejším zábavám, Dělnický svaz abstinentní, který tisíce proletářů uchránil před nebezpečím alkoholismu a zachoval tím lidské důstojenství a životní štěstí tisíců rodin — všecka, všecka ta skvělá práce, kterou dělnické hnutí vykonalo pro povznesení pracujících lidí, je v troskách. Pedantská, zuřivá ničivost „křesťanského" režimu neušetřila ani Svazu náboženských socialistů. Konsumní spolky, které nemohly být zkrátka rozpuštěny, byly „usměrněny" podle slavného příkladu Hitlerova.

Sociální demokracie a násilí

Co se to stalo s Rakouskem, kdysi tak klidným a tak „bodrým"?

Když se v roce 1918 rozpadla habsburská říše a když po svém zhroucení neodkázala nové republice nic než prohranou válku, zničené hospodářské území, nejstrašnější bídu o potraviny, měnu, valem se znehodnocující, tehdy byl velký převrat v Rakousku proveden mnohem klidněji než v sousedních státech. Rakouské sociální demokracii se tenkrát podařilo bez násilí, jen pokojným, přesvědčujícím slovem uklidniti divoké vzrušení hladovějících mas, vracejících se z krve a kalu zákopů do znova nalezeného domova, a podařilo se použíti jich k pokojnému budování nového státu. V době, kdy se Rakousko octlo mezi maďarskou a bavorskou diktaturou rad, zůstávalo ostrovem míru, co na východ a na západ od Rakouska tekla krev potokem. A ty lidi, kteří tehdy, když byli na vrcholu své moci, přimělí hladovějící zástupy k takovému sebeovládání, k takové umírněnosti, vydává teď prolhanost zvítězivšího fašismu za hordu krvelačných zločinců, kteří nebažili po ničem jiném, než jak by svou zemi uvrhli do krvavé katastrofy!

Fašisté poukazují na to, že rakouští dělníci schovávali pušky a kulomety, náboje a třaskaviny. Není-liž to důkaz, že sociální demokracie chtěla občanskou válku, že k této občanské válce zbrojila? Ano, rakouští dělníci měli zbraně od revoluce v roce 1918 — tak jako je měli i fašistické heimwehry a monarchističtí „frontoví bojovníci". Ale užili dělníci někdy těchto

zbraní před 12. únorem 1934? Cožpak ty zbraně nezůstaly v úkrytech celých patnáct let, ba i v nejvzrušenějších dobách, i v době převratu 1918—19, i po krvavé řeži 15. července 1927?

Rakouská sociální demokracie prohlašovala vždycky, i v svém, tak urputně napadeném lineckém programu z r. 1926: „V demokratické republice, která každému státnímu občanu zajišťuje úplnou svobodu agitace ve prospěch jeho názorů, a která moc ve státě svěřuje těm, kteří pro své myšlenky získali většinu lidu, v takové demokratické republice budeme se snažiti dobýti moci ve státě pokojnými, ústavními prostředky, hlasovacím lístkem, získáváním většiny lidu pro naše zásady. Jen v jednom případě jsme odhodláni a rozhodnuti sáhnouti k násilným prostředkům: Jen tehdy, když fašisté nebo monarchisté budou chtíti svrhnouti demokratickou republiku, uloupiti nám obecné a rovné právo hlasovací a právo svobodného získávání lidu pro naše ideály, když budou chtíti vzíti pracující třídě možnost zápolití o nové utváření společnosti pokojnými prostředky demokratickými. Jen pro t e n t o případ máme uchystány zbraně."

Sociální demokracie pak podle tohoto programu znovu a znovu prohlašovala: Nepotřebujeme zbraní, nebudou-li mít zbraně ani fašisté a monarchisté. Již v roce 1922, když po prvé padli dělníci při srážkách s fašistickými hloučky, navrhl Julius D e u t s c h občanským stranám jménem sociální demokracie odzbrojení obou táborů za vzájemné kontroly; teprve, když měšťácké strany odmítly posměšně tento návrh, byl založen Ochranný svaz republikánský. V roce 1928, když nástup heimwehrů ve Vídeňském Novém Městě vyvolal nebezpečí kruté srážky s dělnictvem, Karel R e n n e r znovu navrhl v parlamentě vnitřní odzbrojení. Spolkový kancléř Seipel je odmítl. Měšťácké strany nechtěly přiměti heimwehry, aby vydaly zbraně, které měly přichystány proti demokracii; proto také dělnictvo musilo chrániti svých zbraní na obranu demokracie a míti je pohotově.

Sociální demokracie usilovala o oboustranné odzbrojení. Heimwehři sami chtěli býti ozbrojeni, žádali však odzbrojení odpůrců. Jakmile Dollfuss svěřil

ministerstvo bezpečnosti Feyovi, zástupci heimwehrů, vynaložil Fey všecko, aby se zmocnil úkrytů zbraní Ochranného svazu. Zároveň však žádal, aby heimwehři byli vyzbrojováni ze státních zbrojních skladů! Proti tomuto ozbrojování soukromé armády fašistické ze státních zbrojnic se bránil i sám pan Vaugoin, dokud byl ministrem války. Právě proto odstranil Dollfuss v září 1933 pana Vaugoina ze své vlády a ujal se sám ministerstva zemské obrany; od té doby bylo heimwehrům odevzdáno 16.000 pušek ze státních zásob. Jaké licoměrnictví, rozčilují-li se teď fašisté, že Ochranný svaz republikánský měl zbraně na obranu ústavy republiky, co věrolomná vláda vyzbrojovala zapřísáhlé nepřátele ústavy, na kterou sama přísahala!

Ale jak se stalo, že dělníci schovávali patnáct let zbraně, aniž jich užili, a že jich na konec přece musili použíti?

Dollfussova diktatura

Od roku 1920 vládly rakouské republice čistě měšťácké vlády. Že však při každé volbě dvě pětiny rakouského lidu hlasovaly pro sociální demokracii, mohla buržoasie vládnouti v republice jen tak dlouho, dokud všechny měšťácké strany byly spojeny ve vládní koalici proti sociální demokracii. Deset let opíraly se všecky vlády o „občanský blok", o koalici tří měšťáckých stran: křesťanských sociálů, Všeněmců a agrárníků.

Tento vládní systém byl otřesen rozmachem nacionálního fašismu v Německu. Dne 14. srpna 1930 dobyl Hitler v Německu svého prvního velkého volebního vítězství. Německá vláda a rakouská vláda se domnívaly, že budou moci zastaviti nacionalistickou vlnu, ujmou-li se samy boje za národní věc; Curtius, německý ministr zahraničí, a Schober, rakouský ministr zahraničí, překvapili jednoho dne svět prohlášením, že Německo s Rakouskem chtějí vytvořiti celní unii. Osudný pokus se ztroskotal o protest velmocí. Německo i Rakousko musilo před tímto protestem kapitulovati. Schober se musil na francouzský nátlak vzdáti úřadu. Všeněmci, rozhořčení tímto pokořením, vystoupili z občanského bloku, měšťácká vláda neměla již v parlamentě většiny.

Musila býti vytvořena nová vládní většina. Byly dvě možnosti. Křesťanští sociálové a agrárníci byli by mohli jíti do koalice se sociální demokracií; tak by byla vznikla neobyčejně veliká sněmovní většina. Ale křesťanští sociálové a agrárníci mohli také přijmouti do vládní koalice místo sociální demokracie osm heimwehrských poslanců, zvolených ve volbách v roce 1930, a tím si zajistiti ve sněmovně většinu, sice sotva dostačující, ale přece jen většinu. Po krátkém váhání provedl Dollfuss koalici s heimwehry. Svěřil zástupci heimwehrů Feyovi ministerstvo bezpečnosti a získal za tuto cenu šest z osmi heimwehrských hlasů v parlamentě. Tím měla však vláda většinu jenom jediného hlasu. Rozhodovala pouhá náhoda, že by se některý poslanec nemohl dostaviti k hlasování v parlamentě. Tak se rakouský parlamentarismus octl v těžké krisi.

Zároveň však byl vliv fašistů posílen tím, že dostali do rukou moc nad policií a četnictvem.

Příčiny krise rakouského parlamentarismu a zesílení rakouského fašismu byly tedy v tom, že se na jedné straně přelévala z Německa do Rakouska nacionalistická vlna, která vyplavila Všeněmce z občanského bloku a rozbila dosavadní parlamentní většinu, a na druhé straně, že křesťanskosociální strana se chtěla pokusiti vésti parlament jednohlasovou většinou, vlády neschopnou, jen aby se nemusila děliti o moc se sociální demokracií, a aby dělnická třída neměla vlivu na vedení státu.

Ovšem, že nebylo možné vládnouti trvale většinou jednoho hlasu. Ale křesťanští sociálové viděli, že brzy ztratí i tu jednohlasovou většinu. Již zemské a obecní volby roku 1932 ukázaly, že křesťanským sociálům utíká většina voličstva k národním socialistům. Po mohutném vítězství Hitlerově ze dne 5. března 1933 vzdula se národněsocialistická vlna mocně i v Rakousku.

Křesťanští sociálové se hlásili k parlamentární demokracii, dokud se jim dařilo ovládat republiku parlamentně skrze občanský blok. Teď však bylo čím dále, tím jasnější, že se budou musit o svou moc děliti na podkladě parlamentární demokracie buď se sociálními demokraty anebo s národními socialisty. Se sociálními demokraty se nechtěli spojit pro své třídní

zájmy. Koalici s národními socialisty se vyhýbali, bojíce se, že by je tento spojenec brzy mohl pozřít, jako se to stalo německým nacionálům v Německu. Křesťanští sociálové viděli, že parlamentární demokracií již nebudou moci udržeti svou vládu ve státě. Rozhodli se proto, že si moc zachovají jinak. Obrátili se proti parlamentární demokracii. Dollfuss se blížil k fašismu.

Pod dojmem volebního vítězství Hitlerova ze dne 5. března 1933 odhodlal se Dollfuss ke státnímu převratu. Parlamentní příhody, která by za jiných okolností byla vyřízena ve 24 hodinách, použil Dollfuss za záminku, aby parlament úplně vyloučil z rozhodování. Dollfuss založil vládní absolutismus. Zmocňovací zákon z r. 1917, který dával vládám za války právo, aby prováděly hospodářská opatření, potřebná k vedení války, byl vyložen tak, že vláda i teď může na základě tohoto zákona nařizovati, co se jí zlíbí, aniž se ohlíží na parlament. Ústavní soud byl rozehnán, aby nemohl zrušiti vládní výnosy, vydané takovýmto způsobem. Tak byla povalena ústava republiky a zřízena neobmezená diktatura vlády Dollfussovy a Feyovy.

Diktatura zahájila ihned boj na dvě fronty: Proti národním socialistům a proti sociální demokracii. Dollfuss rozpustil národněsocialistickou stranu, její vůdce poslal do koncentračních táborů, potlačil její tisk. Ale zároveň zahájil Dollfuss boj proti sociální demokracii; chvíli, ve které velikà sociální demokracie německá podlehla raném německého nacionálního fašismu, pokládal za nejvhodnější, aby zničil sociální demokracii také v Rakousku.

Diktatura zrušila především občanská práva, která byla rakouskému lidu zaručena ústavou. Tisková svoboda byla odstraněna; každé opoziční slovo v novinách bylo znemožněno. Shromažďovací právo platilo už jen pro vládní strany. Právní rozhodování o politických provinčních bylo svěřeno policii; policie odsuzovala sociální demokraty tak jako národní socialisty za každý výkřik, za nějaký projev odporu, za leták, bez jakéhokoli soudního řízení k trestům na svobodě až do šesti měsíců. Právo porot bylo okleštěno; proti každému osvobozovacímu rozsudku poroty mohl se státní zástupce odvolati k vyšší instanci, skládající se jen ze soudců z povolání.

Zároveň zaútočila Dollfussova diktatura na sociální práva dělníků a zaměstnanců. Kolektivní smlouvy, uzavřené pravoplatně odborovými organisacemi a podnikateli, byly vládním nařízením zrušeny, a vláda nařídila snížení mezd. Podpora v nezaměstnanosti byla podstatně snížena, ba, pro některé kategorie nezaměstnaných byla dokonce úplně zrušena. Důležité zákony na ochranu dělníků byly citelně zhoršeny. Pro mnohá průmyslová odvětví byl vydán zákaz stávek, každá stávka měla být trestána vězením. Dělnické komory, zvolené dělníky a zaměstnanci, a závodní rady, zvolené dělníky státních podniků, byly rozpuštěny a nahrazeny zastupitelstvy, jejichž členové byli jmenováni vládou z vládních stran.

Proti vídeňské obci, spravované sociálními demokraty, zahájila vláda tažení, aby ji finančně zničila. Vládními nařízeními byla obci odňata více než třetina příjmů, obec tím byla dohnána na pokraj úpadku a bylo jí znemožněno pokračovati v díle hospodářské a sociální obnovy.

Byl prováděn nestydatý nátlak na přesvědčení lidí. Železničářům a spolkovým zaměstnancům pohrozili propuštěním ze služeb a tím je přinutili, aby vstoupili do „vlastenecké fronty", založené křesťanskými sociály a heimwehry. Vláda nařídila, že při státních pracích a stavbách a také v soukromém průmyslu, pokud vyřizuje státní zakázky, smějí být zaměstnáni jen takoví dělníci, kteří tam byli přikázáni křesťanskosociálními nebo heimwehrskými prostředkovatelnami práce. Tím byli nezaměstnaní nestydatě donucováni, aby se stali členy organisací vládních stran.

Heimwehr se stala ve skutečnosti státním zřízením. Byla státem ozbrojena a placena jako pomocná policie a pomocné četnictvo, a dána pod zvláštní ochranu zákona, zachovávala si však při tom úplnou svobodu fašistického boje proti ústavě, podle jména pořád ještě demokratické.

Každého pátku byla ministerská rada. Každé soboty bylo lze čísti v novinách, že vláda znovu nadekretovala několik „nouzových opatření", jimiž byly zrušeny některé svobody, zaručené rakouskému lidu ústavou, jimiž byly zničeny sociální vymoženosti, za něž se dělnictvo

desítiletí bilo, a jimiž byla obmezena samospráva obcí.

Čím déle trval tento stav, tím zjevněji se ukazovala úplná bezprávnost a nezákonnost, a že den co den je porušována ústava.

Heimwehrský místokancléř Fey prohlásil veřejně: „Na paragrafech teď nezáleží." Za pochvaly křesťanských sociálů a židovského měšťáckého tisku bylo každé, sebe cyničtější porušení ústavy odůvodňováno tím, že je ho nezbytně třeba na obranu Rakouska proti národním socialistům; ale každého mocenského prostředku, který si vláda sama povolila, bylo hned použito také proti sociální demokracii. Nebylo šetřeno ani soudcovské nezávislosti; soudcové byli posíláni do koncentračních táborů za své úřední výkony.

Jediný příklad stačí, aby ilustroval systém bezprávnosti, rozvinuvší se za absolutismu Dollfusse a Feye. V noci 28. ledna 1934 dostali se dva funkcionáři Zemědělského svazu v Ebensteinu v Korutanech do sporu s pěti heimwehry, kteří na ně nakonec vystřelili. Zakrátko byli zatčeni četníky a předvedeni před okresního soudce dr. Hradetzkého. Soudce na ně uvalil vyšetřovací vazbu. V noci na 30. ledna dostavili se k okresnímu soudu četníci ze Sv. Vidu na Hlině s rozkazem místokancléře Feye, aby heimwehři, sedící ve vyšetřovací vazbě, byli ihned propuštěni na svobodu a aby okresní soudce dr. Hradetzky byl ihned odveden do koncentračního tábora za to, že se opovážil vsaditi heimwehry do vyšetřovací vazby. A tak se také stalo...

Nejžalostnější úlohu v tomto období porušování ústavy hrál spolkový president M i k l a s. Když byl zvolen presidentem republiky, složil před spolkovým shromážděním slavnostní náboženskou přísahu na ústavu. Jedenáct měsíců si stěžoval dojatě každému svému hostu, také mnoha sociálním demokratům, jak on, zbožný křesťan, cítí těžké výčitky svědomí, že musí trpěti protiústavní diktaturu. Nemusil ji trpěti; měl právo a moc, aby věrolomné porušovatele ústavy zahnal s vládních lavic a aby ústavě, na kterou přísahal, zjednal opět průchod. Neudělal to — tak dlouho nic nepodnikl, až přišla krvavá katastrofa, jíž se musila skončiti tato éra neústavnosti a nezákonnosti.

Taktika proti diktatuře

Podle výsledků posledních voleb zastupovala sociální demokracie 90% všeho dělnictva, dvě třetiny vídeňského obyvatelstva, převážnou většinu městského a průmyslového obyvatelstva v Rakousku vůbec, 41% rakouského lidu. Tato mohutná strana s 600.000 příslušníků a půldruhým milionem voličů stala se od 7. března 1933, ode dne zahájení vládní diktatury, úplně bezmocnou. Parlament již neexistoval. Zaškrcení svobody tiskové a shromažďovací znemožňovalo jakýkoli protest proti protiprávním vládním opatřením. Nebylo již zákonitých prostředků odporu proti nezákonné diktatuře.

Vládní opatření postihla zejména těžce dělníky. Všimněme si jen tohoto příkladu: Hned na začátku diktatury byla vládním nařízením zrušena kolektivní smlouva stavebních dělníků a bylo provedeno citelné snížení jejich mezd. Zakrátko byla stavebním dělníkům nařízením zmenšena podpora v nezaměstnanosti a velké části stavebních dělníků byla tato podpora vůbec odňata. Zároveň vláda znemožnila finančními opatřeními vídeňské obci další rozsáhlou stavební činnost; a že v Rakousku soukromí stavebníci nic nepodnikají, viděli vídeňští stavební dělníci, že v nejbližší stavební sezoně nebudou mít práci. Ale současně bylo provádění říčních a silničních staveb mimo Vídeň svěřeno „dobrovolné pracovní službě", zřízené podle říšskoněmeckého vzoru, a stavebním dělníkům byla vzata i naděje, že by mohli býti zaměstnáni při těchto pracích.

Neméně těžce byly postiženy také ostatní skupiny dělnické. Tak na příklad horníkům byla vládním nařízením stanovena měsíční výplata mzdy, místo dosavadní čtrnáctidenní, což dělníkům nadmíru ztížilo kontrolu úkolu, a těžařům naproti tomu poskytlo příležitost k značnému snížení úkolů. Kromě toho bylo podstatně zhoršeno nemocenské a úrazové pojištění horníků. Železničářům byly vládním nařízením silně sníženy mzdy, bylo jim uloupeno právo spolurozhodování skrze důvěrnické sbory, a nadto byl vykonáván ničemný nátlak na jejich přesvědčení, takže když se

chtěli vyhnouti propuštění z práce, musili se státi členy „vlastenecké fronty" vládních stran. Ale zejména byli postiženi nezaměstnaní; podpora v nezaměstnanosti byla vládními nařízeními podstatně snížena, desetitisícům nezaměstnaných pak byla vůbec odňata.

Dělníci žádali po své straně pomoc a ochranu. Nemohli pochopiti, že strana, včera ještě tak mocná, najednou jest bezbranná. Žádali boj proti diktatuře.

Ale jakými prostředky, jakým způsobem měl být tento boj veden, když již nebylo zákonitých možností obrany?

Rakouští dělníci, tak jako ostatně dělníci všeho světa, se styděli za to, že v Německu podlehla fašismu bez boje jak mocná sociální demokracie, tak také veliká strana komunistická. Pocítili na vlastním těle, jak tato porážka německé pracující třídy silně povzbudila reakci v jiných zemích. Přisahali: „Nesmí nás stihnouti to, co se stalo v Německu!" Cítili: „Svoboda je tatam, nenajdou-li se muži, kteří budou odhodláni brániti svobody s nasazením vlastního života." Myslili si: „Tlupa násilníků, za nimiž jde jen mizivá menšina národa, bojuje proti sociální demokracii a národním socialistům zároveň; to znamená, že je to boj přinejmenším proti 70% národa. Zrušila věrolomně ústavu, denně šlape práva, která ústava zaručovala lidu a každému státnímu občanu. Jako státní občané jsme oprávněni zahnati tuto bandu, jež nás zbavuje práv, a bojem si vynutiti obnovení demokratické ústavy." Širší a širší vrstvy dělnické naléhaly, aby se strana vzbouřila proti diktatuře.

Strana si byla dobře vědoma nebezpečí revolučního povstání. Věděli jsme, jak těžko by se podařila generální stávka v době, kdy více než třetina veškerého dělnictva jest bez práce, kdy mnoho nezaměstnaných jest již tři, čtyři až pět let bez práce, kdy strašlivá bída je zničila a zdemoralisovala, v době, kdy každý dělník, který ještě má zaměstnání, se chvěje o své místo. Věděli jsme, že diktatura se pokusí zlomiti násilím každou stávku, a že se tedy každá generální stávka musí v několika hodinách změniti v boj. Věděli jsme, že v takovém zápase se zbraněmi v rukou bude míti nepřítel strašnou převahu moderní válečné výzbroje. Učinili jsme proto vše-

cko, co jen trochu bylo možné, abychom se vyhnuli násilnému řešení.

V prvních nedělích po státním převratu ze dne 7. března 1933 mluvili ještě někteří z nás s Dollfussem. Nabízeli mu vyjednávání o dohodě; o reformě ústavy a jednacího řádu sněmovního. Dollfuss slíbil, že zahájí toto vyjednávání koncem března 1933. Nejenže ho však nezačal, naopak, odmítal od této chvíle každou rozmluvu se sociálními demokraty. Když prohlásil, že nechce vyjednávat s dosavadními vůdci strany, nabídli jsme mu jiné, přijatelnější vyjednavače; Dollfuss nepřijal ani tyto zástupce.

Snažili jsme se tedy dospěti k vyjednávání o pokojné a ústavní řešení konfliktu. Několikrát jsme zašli k presidentovi republiky. Naši soudruzi mimo Vídeň, kteří seděli v zemských vládách spolu s křesťanskými sociály a agrárníky, využili svých osobních vztahů ke křesťanskosociálním zemským hejtmanům, aby dosáhli porad s křesťanskosociální stranou. V občanském táboře našli mnohého člověka, ochotného ke smíru; ale všechno úsilí se ztroskotávalo o tvrdošíjné odmítání Dollfussovo.

Neopomněli jsme žádného pokusu, abychom občanským politikům, k nimž někteří z nás měli ještě vztahy, vyložili nebezpečí Dollfussova boje na dvě fronty, boje proti sociální demokracii a zároveň proti národním socialistům. Že diktatura dělníky víc a více roztrpčovala, vzrůstalo nebezpečí, že mladí, nezkušení dělníci budou ponenáhlu pokládati za spojence národní socialisty, kteří byli stejně jako my pronásledováni Dollfussovou diktaturou, a tak jako my proti ní stáli v opozici. Když úřady zároveň zatýkaly sociální demokraty a národní socialisty, a zavíraly je bez soudního řízení do vězení — jakpak nemělo vzniknout nebezpečí, že ve věženích se bude tvořit skutečná koalice sociálních demokratů a národních socialistů? Již na sklonku minulého roku jsme zažili, že některé podniky odmítly rozšiřování sociálnědemokratických letáků, odůvodňujíce to tím, že teď v Rakousku není potřebí potírati Hitlera, nýbrž Dollfusse. Upozornili jsme na všechny tyto znepokojivé zjevy měšťanské politiky i spolkového kancléře Dollfusse. Zapřisahali jsme je, aby

skončili zarputilý boj proti sociální demokracii a aby nám umožnili, abychom se s veškerou silou mohli vrhnouti proti národním socialistům. Ale na všechna tato zapřisahání a na všechny naše výstrahy měl Dollfuss jen paličaté „ne!", které pronášel způsobem nejpyšnějším a nejurážlivějším.

Využili jsme znovu a znovu každé příležitosti, abychom občanské politiky a skrze ně i vládu varovali před vzmáháním revolučních nálad, před rostoucím nebezpečím, že nepatrná příhoda podnítí i proti vůli strany mocný výbuch nahromaděného hněvu proti diktatuře. Dollfuss odmítal všecky tyto výstrahy znovu a znovu pyšnou odpovědí: „Není nebezpečí! Za tyto vůdce se dělníci již nebudou bít!"

Nabízeli jsme ústupky větší a větší, jen abychom umožnili pokojné rozřešení. Vzkázali jsme Dollfussovi, že jsme ochotni povoliti vládě ústavním způsobem na dva roky mimořádné plné moci, budou-li jen tyto plné moci prováděny za spolupůsobení užšího výboru sněmovního a za kontroly ústavního soudu, a že za to pro stranu nechceme nic, než volnost pohybu, než obnovení zákonitého práva shromažďovacího a svobody tisku v mezích zákonů. Prohlásili jsme, že jsme ochotni učiniti ústupky i „stavovské" organisaci společenské a státní, jen abychom umožnili dohodu. Všecko bylo marné; Dollfuss odmítl každé vyjednávání.

Svaz náboženských socialistů a několik katolických demokratů, nenáležejících ke straně, dožadovalo se prostřednování církve. Vídeňský kardinál Innitzer odpověděl nezávaznými přívětivými slovy. Ale papežský nuncius ve Vídni a katoličtí biskupové Gföllner a Waitz zatlačovali vládu dále na stezku fašismu. Že prý teď je nejvhodnější chvíle, aby bezbožná sociální demokracie byla vyřízena a aby se z Rakouska stal katolický autoritářský stát, středisko katolické obnovy ve střední Evropě.

Usilovali jsme o smírné vyrovnání až do nejposlednější chvíle. Ještě v pondělí 12. února dopoledne konferovali dolnorakouští sociální demokraté s křesťansko-sociálními politiky o možnostech, jak se v hodině dvanácté vyhnouti katastrofě. Za několik hodin potom byli tito sociální demokraté zatčeni.

Ale jakkoliv jsme se až do poslední chvilky namáhali, abychom udrželi mír, přece jsme stejně rozhodně musili počítati s možností, že nebudeme ušetřeni posledního rozhodného boje. Neboť od onoho 7. března jsme zajisté byli rozhodnuti a chtěli jsme toto: demokratickou ústavu, kterou jsme pomáhali tvořiti a které jsme patnáct let hájili, nenecháme násilně zničiti bez boje, bez mužného pokusu o odpor, nevydáme pracující třídu na pospas fašistické diktatuře, nenecháme zničiti stranu, veliké dílo tří dělnických generací.

Věděli jsme, že nerovný boj proti strašlivým násilným prostředkům státním může býti vyhrán jen tehdy, když se pozvedne veškerá pracující třída opravdu až do posledního průmyslového místečka. Proto jsme chtěli dáti povel k boji teprve tehdy, až diktatura se dopustí činů, které budou moci rozpoutati hněv lidu a všecky vášně lidu nejvyšší měrou. Na podzim se usnesl mimořádný sjezd strany, že povel ke generální stávce má býti dán v těchto čtyřech případech:

1. kdyby vláda proti právu a proti ústavě vnutila lidu fašistickou ústavu;
2. kdyby vláda proti právu a proti ústavě sesadila ústavní obecní a zemskou správu rudé Vídně a svěřila vídeňskou správu vládnímu komisaři;
3. kdyby vláda rozpustila stranu;
4. kdyby byly rozpuštěny nebo „usměrněny" odborové organisace.

V každém z těchto čtyř případů mělo dělnictvo zahájiti generální stávku.

Toto rozhodnutí sjezdu strany bylo oznámeno lidu a publikováno. „Čtyři body" setkávaly se s počátku se souhlasem. Ale čím déle trvala diktatura, čím tvrději stíhala dělnictvo její nařízení, čím více dělnictvo poznávalo, že státní aparát v tomto mezidobí zesiluje své vojenské prostředky a zároveň se snaží podrýti bojovnost dělnictva, tím hlasitější bylo v závodech a v organisacích strany volání netrpělivých, bojovných a výbojných: „Nečekejme již! Až nastane některý z oněch čtyř případů, už dávno ne-

budeme schopni boje! Vyrazme, dokud jsme ještě schopni bojovat! Jinak dopadneme jako soudruzi v Německu!"

Měsíc od měsíce vzrůstal ve straně opoziční proud proti politice představenstva strany: Proti pokusům, dospěti k vyjednávání s nepřítelem a proti vyčkávání, až by nastal některý ze „čtyř případů". Přes to setrvalo představenstvo strany na své taktice. Bylo rozhodnuto a zůstalo rozhodnuto, že se odváží rozhodného zápasu, jen když nepřítel nějakým svým činem způsobí, že zápas bude docela neodvratný a nevyhnutelný.

Mezi Hitlerem a Mussolinim

Rakouské dělnictvo nebojovalo jen proti diktatuře Dollfussově a Feyově. Boj dělnictva této malé země byl ve skutečnosti zoufalým zápolením proti dvěma velmocem: proti Hitlerově Třetí říši, a proti fašistické Italii Mussoliniho. Zásah obou fašistických velmocí rozhodl o průběhu událostí v Rakousku.

Hitler chce Rakousko „usměrniti". Postihl těžce rakouské hospodářství „tisícimarkovou závěrou". Území tyrolská, solnohradská, korutanská, odkázaná na cizinecký ruch, hospodářsky hynula od té doby, co nepřijížděli říšskoněmečtí hosté, neboť každý Němec, který jel do Rakouska, musil zaplatiti tisíc marek. Národněsocialistické hnutí v Rakousku je podporováno velkými penězi z Německa: každý rakouský hakenkrajcler, který na ulici hodí pumu, dostane za to dvacet šilinků; je-li zatčen, dostane za každý den vazby šest šilinků — což je dvakrát tolik, než nejvyšší míra podpory v nezaměstnanosti v Rakousku. Hakenkrajcleři, prchající z Rakouska, jsou v Německu zařaďováni do „rakouské legie" a vojensky cvičeni. V létě 1933 se Dollfuss obával, že tato legie vtrhne do Rakouska.

Dollfuss hledal ochranu u Mussoliniho. Italie nechce mít Německo sousedem. Chce proto zabrániti „usměrnění" Rakouska. V létě si zajel Dollfuss za Mussolinim do Riccione a zajistil si tam diplomatickou

pomoc, a kdyby bylo třeba, i vojenskou podporu Italie proti Německu.

Italie nechce hakenkrajclerského panství v Rakousku. Ale chce, aby tam vládl fašismus, orientovaný italsky.

V lednu 1933 posílají Italové velké množství zbraní, nábojů, válečného materiálu pro celý armádní sbor do rakouské muniční továrny v Hirtenbergu, odkud měla být zásilka dopravena do Maďarska. Rakouská sociální demokracie odhalila tuto velikou podloudnou dopravu zbraní. Západní mocnosti žádaly s velkým důrazem, aby zbraně byly vráceny do Italie. Ve skutečnosti nebyly nikdy vráceny, nýbrž z části uloženy v rakouských armádních skladištích, z části rozděleny heimwehrům. Ale Italie nezapomněla této zkušenosti. Od té doby, co rakouská sociální demokracie odhalila dopravu zbraní z Italie do Maďarska a zmařila ji, postavila si Italie hlavu: rakouská sociální demokracie musí být zničena, Rakousko musí být fašistické, aby mohlo být připojeno k italsko-maďarskému spolku, aby cesta z Říma do Budapešti byla volná pro veškerou dopravu zbraní, aby se italský spolkový útvar těsně zasunul mezi Československo a Jugoslavii.

Mussolini slíbil v Riccione Dollfussovi diplomatickou a vojenskou podporu proti Hitlerovi. Za to dostal Dollfussův slib, že rakouská sociální demokracie bude zničena.

Od schůzky v Riccione vládne ve Vídni Italie. Když v září 1933 za vládní krise Dollfuss jedné chvíle pomýšlel na to, že s agrárníky odstraní z vlády i heimwehrské ministry, objevil se na Míčově náměstí italský vyslanec Preciosi, aby proti tomu protestoval. Heimwehři zůstali tedy ve vládě. Neboť v Rakousku nerozhoduje o tom, kdo má být ministrem, spolkový president, nýbrž italský vyslanec. A Italie má zájem na tom, aby heimwehři, nejvěrnější agenti italského fašismu v Rakousku, financovaní a ozbrojovaní italským fašismem, zůstali ve vládě. Dollfuss bojuje proti hakenkrajclerům ve jménu nezávislosti Rakouska; ve skutečnosti udělal z Rakouska italskou kolonii.

Ovšem, koncem roku 1933 pokusil se Dollfuss dohodnouti se s Německem za zády Italie. Lidem v západních spolkových zemích záleželo na cizineckém ruchu, naléhali na Dollfusse, a ten nabídl Hitlerovi vyjednávání o dohodu rakouské vlády s národními socialisty. Hitler jmenoval svým plnomocníkem pana Habichta, organisátora ilegálního boje rakouských hakenkrajclerů proti Dollfussovi. Dollfuss spolkl toto ponížení a pozval Habichta do Vídně. Dne 8. ledna mělo se ve Vídni vyjednávati. Habicht letěl německým letadlem do Vídně. Před Melkem, několik kilometrů od Vídně, bylo mu jiskrovou depeší nařízeno, aby se vrátil. Fey protestoval proti chystanému vyjednávání. Je totiž černožlutý monarchista; chce obnovu habsburského panství a nikoli dorozumění s hakenkrajclery. Fey si vynutil úplný obrat: téhož dne, kdy Dollfuss měl vyjednávati s Habichtem, vydala vláda bojovný manifest proti hakenkrajclerům!

Zahájil-li Dollfuss za zády heimwehrů vyjednávání s hakenkrajclery, pokusili se heimwehři o totéž za zády Dollfussovými. Jeden spojenec chtěl napáliti druhého. Fey, který se také dozvěděl o vyjednávání svých heimwehrských kamarádů s hakenkrajclery, zhatil tento úmysl tím, že dal zatknouti heimwehrského vůdce hraběte Albertiho spolu s hakenkrajclerským vůdcem Frauenfeldem a s Hitlerovým vyslancem princem Waldeckem-Pyrmontem. Když pak hrabě Alberti začal vykládat, že zahájil vyjednávání s vědomím nejvyššího velitele heimwehrů, Starhemberga, byl dopraven do koncentračního tábora.

Dollfussovo mezinárodní postavení bylo otřeseno. Evropa zvěděla, že on, chrabrý bojovník za nezávislost Rakouska, byl ochoten kapitulovati před Berlínem. Evropa nyní věděla, jak spolehlivými bojovníky proti národnímu socialismu jsou heimwehři. Zato se upevnilo postavení Feyovo, který zmařil vyjednávání s hakenkrajclery.

Za několik dní měl přijeti do Vídně pan Suvich, italský státní podtajemník zahraničních věcí. Dollfuss si nebyl jist, jak s ním teď budou zacházeti jeho italští páni. Obával se, že Italie se nyní dohodne raději sama přímo s Hitlerem o budoucnosti Rakouska.

V této situaci pronesl Dollfuss 18. ledna řeč, ve které vyzýval dělnictvo a „poctivé vůdce dělnické", aby byli „vnitřně připraveni" k účasti při budování nového Rakouska a k obraně rakouské nezávislosti. Tato řeč nejenže měla uchlácholiti několika nezávaznými frázemi oposici v křesťanskosociální straně, přející si dohody se sociální demokracií, nýbrž měla spíše působiti na pana Suviche. Měla mu naznačiti: Nebude-li mít Italie již chut bez výhrady podporovati Dollfusse, pomůže si Dollfuss i jinak; může se dohodnouti se sociálními demokraty, aby se stal nezávislým na heimwehrech, a vytvořiti si tak situaci, aby se mohl odkloniti od Italie a aby mohl hledati ochranu proti Německu u Francie a u Malé dohody.

Toho dne, kdy tato řeč byla uveřejněna, přibyl Suvich do Vídně. Za několik dní potom bylo již jisto, že Suvich se s Dollfussem dohodl. Italie zajistila Dollfussovi svou další podporu. Dollfuss za to slíbil, že jeho politika bude rozhodně směřovat k fašismu. Všechny dohady, k nimž dala podnět jeho řeč, odbyl několika ostrými „protimarxistickými" opatřeními: zákazem kolportáže „Arbeiterzeitungu" a nařízením, že sociálnědemokraticky odborově organisovaní dělníci jsou vyloučeni ze zaměstnání při veřejných pracích.

Rada sociálnědemokratické strany sešla se 28. ledna. Odpověděla na Dollfussovu řeč z 18. ledna. Prohlásila, že strana je ochotna vyjednávati o novou ústavu a účastniti se obrany nezávislosti Rakouska. Položila jen dvě podmínky: Především musí zůstati zachováno obecné a rovné právo hlasovací, ztělesňující svrchovanost lidu a politickou rovnoprávnost dělníků, hlasovací právo, jehož si pracující třída dobyla v zápasech několika desetiletí. Za druhé nesmí být porušeno právo svobodného spolčování dělníků. Vládní tisk odpověděl posměšně. Obecné a rovné právo hlasovací, spolčovací svoboda — takové věci nebudou v novém Rakousku již existovati. Byly uveřejněny zásady osnovy nové ústavy, vypracované dr. Endrem, ministrem, který byl pověřen přípravou nové ústavy. V těchto zásadách nebylo ani stopy po parlamentu, který by vzešel z obecných lidových voleb. Ministr sociální péče Schmitz vyložil v hlavním listě křesťanskosociál-

ním, že v novém Rakousku již nebudou smět být svobodné odborové organisace, nýbrž jen „polostátní organisace", podle vzoru italského korporačního systému, že tam již nebudou trpěny stávky, nýbrž že o všech mzdových sporech bude rozhodovati státní moc. Teď již bylo jasno; diktatura plula plnou parou k fašismu.

Výpad fašismu

V prvním únorovém týdnu začali heimwehři vymáhati úplný fašismus.

Začalo se to v Tyrolích. Tyrolská heimwehr byla zmobilisována. Vtrhla ve zbrojí do hlavního města a do ostatních měst. Předložila zemskému hejtmanu své požadavky: rozpuštění sociálnědemokratické strany, a požadavek, aby se rozešla křesťanskosociální strana. Strany prý již nesmějí být. Sesazení ústavní zemské vlády; nahrazení této vlády zemským výborem, v němž budou zastoupeny fašistické ozbrojené formace, rozpuštění sociálnědemokratických obecních zastupitelstev. Zemský hejtman prohlásil, že nemůže povoliti požadavky, příčící se ústavě. Heimwehři odpověděli, že setrvají ve zbrojí a obsadí města na tak dlouho, než budou splněny jejich požadavky. Státní moc mohla bez velkých obtíží odzbrojiti heimwehry, jichž na př. v Inšpruku bylo pouhých osm set mužů. Neučinila to. Dollfuss, jsa ve válce proti sociálním demokratům a hakenkrajclerům zároveň, nemohl se odvážiti ještě zjevného konfliktu s heimwehry.

V následujících dnech byla provedena mobilisace heimwehrů také v ostatních spolkových zemích. Všude vtrhli ve zbrojí do zemských hlavních měst. Všude předložili tytéž požadavky zemským hejtmanům.

Co fašisté tísnili ústavní zemské vlády svým ozbrojeným nátlakem, přiskočil Fey jakožto policejní ministr na pomoc fašistickým rebelům tím, že současně začal odzbrojovati Ochranný svaz republikánský, jediné ozbrojenou organisaci, která by bývala mohla čeliti heimwehrským fašistům.

Ve Švechatech u Vídně se četnictvu podařilo zabaviti dělníkům větší zásoby zbraní. Fey si to vzal za

záminku, aby dal ve všech Dělnických domech hledati zbraně a aby všude dal zatýkati vůdce Ochranného svazu. V neděli 11. února uveřejnil úřední prohlášení, v němž oznamoval, že nálezy zbraní ve švechatech dokazují „spiknutí marxisticko-bolševických zločinců" proti státní moci, která proto bude nyní musíť bezohledně zakročiti proti sociální demokracii. Bylo zřejmé, že švechatské nálezy zbraní měly být pro pana Feye požárem říšského sněmu.

Dělnictva se zmocnilo velké vzrušení. To, že byl učiněn pokus je odzbrojiti, že jejich vůdcové Ochranného svazu byli zatýkáni v téže chvíli, kdy heimwehři činili ozbrojený nátlak na zemské vlády, vynucujíce si odevzdání zemských správ fašistům, to všecko ukazovalo, že uhodila hodina rozhodnutí. Dělnictvo uvažovalo: v této chvíli nesmíme si nechati již odníti žádné zbraně, nemáme-li se státi neschopnými boje v rozhodné chvíli, která právě nastala.

Představenstvo strany varovalo. Chtělo se vyhnouti boji, dokud vláda nepodnikne něco, co by vybuřovalo veškerou pracující třídu a co by rozpoutalo vášně lidu měrou nejvyšší. Ale vzrušení velké části dělnictva bylo již tak veliké, že varování představenstva strany v něm zaniklo. Když dva dni po ozbrojeném nástupu heimwehrů v Linci a po předložení fašistických požadavků hornorakouskému zemskému hejtmanovi chtěla policie zabavití zbraně v středisku lineckých dělníků, tu se již členové Ochranného svazu postavili na odpor. Bouře propukla.

Dni bojů

Nemůžeme ještě vypravovati o průběhu krvavého povstání vídeňských dělníků. Neboť každá taková zpráva by mohla ohroziti sta lidí, úpících ve věžencích katovské vlády vídeňské, mohla by uvésti v nebezpečí tisíce těch, kdož ještě unikli biřicům rakouských fašistů. Teď je možné vyprávěti historii těchto dnů jen v hrubých rysech.

Boj se začal zastavením práce. Ale generální stávku se nepodařilo provésti úplně.

Selhala převážná většina železničářů. Železničáři byli kdysi čelním sborem rakouského hnutí dělnického. Ale události posledních let je zdeptaly. Počet zaměstnanců spolkových drah byl v několika letech snížen z více než sto tisíce lidí na osmapadesát tisíc; dvě pětiny železničářů byly propuštěny. Od toho strašného puštění žilou chvěje se každý železničář o svoje místo; vždyť železničáři dobře vědí, že počet železničních zaměstnanců bude ještě snížen. Železničáře zdeptal strach před nezaměstnaností. Od chvíle, kdy diktatura zničila kdysi tak mocné důvěrnické sbory železničářské, cítí železničáři, že jsou bez ochrany vydáni na pospas libovůli správy spolkových drah. Stali se ustrašenými, malomyslnými. Setrvali v práci, když proti obecním domům hřměla děla. Generální stávka byla neobyčejně ztížena tím, že železnice mohly jezditi. Při všech dřívějších velkých bojích rakouského dělnictva bylo zastavení práce na železnicích signálem k boji pro ostatní dělnictvo; tentokrát se signál neozval. Mnohé odlehlejší kraje zvěděly o vypuknutí stávky pozdě, nevědouce vůbec o jejích příčinách a o přímém podnětu k ní. A tak se stalo, že celé kraje se stávky nezúčastnily.

Pracovalo se však i v jiných závodech. Tak na příklad vycházely za stávky měšťácké listy, což znamenalo velikou škodu pro celé hnutí. Tyto dni jsou poučením, jak těžká je obecná stávka v době tak veliké a tak dlouho trvající nezaměstnanosti. Ti dělníci, kteří se stávky nezúčastnili, poznají teď s hrůzou, jak vítězná reakce bude zacházeti s proletáři, o nichž se přesvědčila, že v dějinné chvíli nejsou schopni boje.

Obecná stávka se nezdařila úplně, zato však mocným a strhujícím dojmem působilo ozbrojené povstání Ochranného svazu republikánského. Byly ovšem i zde nějaké mezery. Mnohé okresy se vůbec nechopily zbraní; v četných případech proto, že při prohlídkách a hledání zbraní v předcházejících dnech byl tam Ochranný svaz odzbrojen, nebo že zatčením místních vůdců Svazu byly odstraněny osoby, které věděly o úkrytech zbraní. V některých okresích pak místní vedení Svazu opravdu nemělo dostatek odvahy a výbojného ducha. Ale tam, kde se Svaz pustil do boje, tam se držel

s obdivuhodnou chrabrostí, houževnatostí a s hrdinstvím. Sám Dollfuss musil ve své řeči dne 17. února přiznati heroismus bojujícím členům Ochranného svazu.

Boje o ottakrinský Dělnický dům, o dvůr Karla Marxe, čtyřdenní zápolení o Mödling, o Simmering, o Kaisermühlen a zejména o Floridsdorf, bitvy ve Štýru a v Mostě nad Murou, pouliční boje v Linci — to všechno náleží k největším, nejhrdinnějším bojům v dějinách revolucí všech věků a všech zemí.

S čím můžeme srovnávati dějiny revolučních dní vídeňských?

Když v roce 1871 povstali pařížští dělníci, bylo to hned po obležení Paříže pruskými vojsky. Pařížský lid byl ještě ozbrojen. Komuna měla k disposici výzbroj pro 200.000 mužů. V rukou pařížských dělníků byla sta děl. Ozbrojení nebylo tak děsně nerovné, jako v těchto dnech ve Vídni, kde dělníci čtyři dni bojovali se starými puškami proti dělům a houfnicím spolkového vojska.

Když v březnu 1917 povstali leningradští dělníci proti carismu, bylo to po porážce Ruska ve světové válce, carská vojska se skládala ze zmobilisovaných dělníků a sedláků, velká část jich přešla za boje k dělníkům. Ve Vídni stáli dělníci proti žoldnéřskému vojsku, které, jsouc pevně ovládáno svými velitely, bojovalo proti nim ukázněně do poslední chvíle. Když se leningradští dělníci znovu pozvedli dne 7. listopadu 1917, měli vojáky na své straně, vláda Kerenského byla chráněna jen několika setninami junkerů.

Proto není možno srovnávati boj rakouských dělníků se žádnou z posledních velikých revolucí. Nikdy nebojovalo revoluční dělnictvo proti tak velké technické převaze nepřítele, nikdy nebojovalo tak houževnatě, tak hrdinsky, jako ve dnech rakouského povstání.

Nepřítelova převaha byla především ve vedení. Ochranný svaz neměl důstojníků. Staří četaři a šikovatelé z války, kteří měli vésti oddíly Ochranného svazu, byli před bitvou zatčeni. Náhradníci, kteří nastoupili na jejich místa, byli většinou mladí lidé bez válečných zkušeností. Také ústřední vedení boje selhalo. V první den boje jsme si improvisovali ústřední vedení. Ale okres, kde bylo jeho stanoviště, padl záhy do rukou

spolkového vojska a již druhého dne bylo spojení mezi stanovištěm bojového vedení a bojujícími oddíly v ostatních okresích znemožněno tím, že vojsko tyto obvody obklíčilo. Tak byly jednotlivé bojující skupiny odkázány samy na sebe. Ve velkých obecních domech, obývaných dělníky, nakupili nahonem barikády, na okraji města vykopali opravdové zákopy a tak vzdorovali náporu nepřátelského vojska. Nepřítel byl zbabělý. Neodvážil se napadnouti stejnými zbraněmi členy Ochranného svazu, vyzbrojené jen puškami a kulomety. Rozstřeloval jejich posice z děl. Ochranný svaz neměl ovšem ani děl, ani houfnic. A děla a houfnice rozhodly boj.

Veliké obytné paláce, které rudá obecní správa postavila pro vídeňské dělníky, byly rozbity a pobořeny granáty. Sociální demokraté je postavili; fašismus je rozstřílel z těžkých houfnic. „Postaveno z výtěžku daně pro stavbu bytů" — dala vídeňská obecní správa napsati na své domy. „Zničeno z peněz střelecké půjčky" — dodává teď vídeňský lidový vtip.

Fašisté teď drze lžou, že prý domovními prohlídkami bylo zjištěno, že obecní obytné domy byly už předem myšleny jako pevnosti a podle toho také založeny. Tato hloupá lež — kterou ostatně rozhořčeně vyvrací Ústřední svaz rakouských architektů rozhodným prohlášením ze dne 28. února 1934 — měla ospravedlniti použití dělostřelectva. Měšťák jen chápe, že se obytné domy stavějí proto, aby vlastníkům nesly důchod. Stavějí-li se však domy, které sice umožní 60.000 rodin žíti ve světle, vzduchu a ve zdraví, ale nikomu nenesou důchod, pak podle názoru měšťákova mohly býti postaveny jen k účelům občanské války.

Po čtyřdenním boji byli rakouští dělníci přemoženi. Musilo to být? Mohli zvítěziti? Podle zkušeností těchto čtyř dní smíme říci: Kdyby bývala byla zastavena práce na železnicích, kdyby bývala byla generální stávka zachvátila všecku zemi, kdyby býval Ochranný svaz strhl za sebou všecku velikou masu dělníků v celé zemi, bylo by se vládě sotva podařilo zmoci povstání.

Představenstvo strany se však vždycky obávalo: že Ochranný svaz zůstane v boji osamocen, že široké vrstvy proletářské budou sice jeho zápas sledovati

s nejhlubší sympatií, že však zůstanou nečinny. Proto také strana nechtěla boj zahájiti dříve, dokud nepřítel nerozpoutá boj sám nějakým svým činem, který by vyburcoval hněv a vášně všeho pracujícího lidu. To byl základ a smysl oněch „čtyř bodů". Provokace diktatury a rozhořčení nejpokročilejších vrstev pracující třídy zmařila tento politický záměr. Výpad lineckých uvedl do pohybu celou frontu ve chvíli, kdy odpůrce sice hrozil činem, který by byl vzbouřil nepoměrně větší davy, ale ještě hrozbu neprovedl.

Tak po hrdinském boji podlehl rakouský Ochranný svaz. Byli-li však sociální demokraté přemoženi, podlehli aspoň ve cti a slávě. V Itálii se nedovedla pracující třída vzepříti Mussoliniho pochodu na Řím. V Německu podlehli sociální demokraté a komunisté nacionalinímu fašismu bez boje. V Rakousku ukázal branný výkvět proletariátu, že svobodymilovní dělníci se brání, je-li jejich svoboda ohrožena. Dělnické generace budou svým dětem vyprávěti o hrdinství rakouských schutzbündlerů, budou své syny vychovávati v duchu bojovníků za svobodu rakouských dělníků. Z prolité drahocenné krve proletářské vzejde bohatá žeň. Ze vzpomínky na naše padlé a podle stanného práva popravené, ze slávy jejich boje, z nenávisti proti vrahům, kteří v obecních domech vraždili ženy a děti, z nenávisti proti katům, kteří zraněné bojovníky posílali na šibenici, z nenávisti proti jejich spoluvinníkům, tleskajícím krvavému dílu katovské vlády, ať se stolců katolických biskupů, nebo z redakcí židovských listů — vzroste znovu vítězně rakouská sociální demokracie. Rudý prapor, zbrocený krví našich hrdinů, zavlaje znovu nad Vídní a nad Rakouskem.

Ve všem proletářském světě měly dni vídeňských bojů ohromný ohlas. V Anglii a ve Francii, v Belgii a v Holandsku, ve Švýcarsku a v Československu, všude od Španělska až po baltské země, v rudém Rusku, za oceánem v Americe — všude, všude demonstrovali dělníci mohutnými projevy pro bojující rakouský proletariát, všude klnuli jeho vrahům a katanům. Když v Německu se pracující třída vzdala fašismu bez boje, styděli se socialisté všeho světa a pokládali to za osudné povzbuzení mezinárodní re-

akce, za osudné oslabení pracující třídy ve všech zemích. Ale všichni jsou pyšní, všichni se cítí podnícení a posílení tím, že se rakouští dělníci postavili fašismu s puškou v ruce, že se raději vrhli do nerovného, zoufalého zápasu, než by kapitulovali bez boje, že zachránili revoluční čest mezinárodního socialismu, že povzbudili a posílili revoluční odpor dělnictva po všem světě, a že dali hrozivou výstrahu fašistické reakci všeho světa. Mezinárodní proletariát miloval rudou Vídeň pro její pokojné socialistické budování: pro její stavby obytných domů, pro místrovské dílo sociální péče a školské reformy. Teď miluje mezinárodní pracující třída rudou Vídeň ještě horoucněji pro její revoluční čin, pro její hrdinství, pro její krev, prolitou za svobodu. Pyšněji než kdykoli jindy budou dělníci ve všech jazycích civilisovaného světa zpívati Brüglovu píseň o vídeňských dělnících:

Nuž vlaj, ty plamenný prapore rudý,
na cestě, kudy kráčíme.
Věrné jsme voje budoucích časů,
my vídeňští dělníci jsme.

Válečné lži fašistické

Kromě děl, pancéřových automobilů, minometů, pozorovacích letadel měla diktatura proti nám ještě jednu zbraň: rozhlas. Vysílačky, vojensky silně obsazené, zůstaly v jejích rukou. Naše naděje, že budeme moci mařiti jejich činnost krátkovlnným vysílačem, byla klamná.

Od prvé chvíle oznamoval rozhlas lživé zprávy o vítězství „státní exekutivy", o porážkách Ochranného svazu, o zhroucení povstání. To působilo velmi mocně. Daleké kraje, které zvěděly o událostech teprve z rozhlasu, domnívaly se předčasně, že odboj je potřen, a proto se k němu nepřipojily.

Jinou lží, kterou rozhlas roznesl a která byla také v letácích, shazovaných všude s letadel, snažila se vláda demoralisovat vzbouřence. Snažila se jim namluvit, že vůdci utekli před bojem nebo na začátku

boje a že nechali dělníky „na barikádách samotné".

Ve skutečnosti téměř všichni vůdcové sociální demokracie a svobodných odborových organisací byli již v pondělí k polednímu zatčeni; pomlouvaní lidé seděli ve vězeních diktatury. Ze známějších vůdců unikli jsme zatčení jen Julius *Deutsch* a já. Zrovna nás dva by byl Dollfuss nejraději dal pověsit. Že jeho pochopové právě nás nechytili, to je neobyčejně rozzuřilo. Proto také jsme byli zahrnováni nejzběsilejšími pomluvami, že prý jsme utekli před bojem.

Musím na tuto pomluvu odpovědět. Ne nám dvěma k vůli, nýbrž straně k vůli. Neboť tato pomluva chce zničiti důvěru dělnictva ve stranu. Musím být ovšem opatrný a zdrželivý. Nesmím přesně označiti ani místo, ani hodinu. Neboť bojovníci, kteří nám stáli po boku, jsou v moci nepřítelově. Nesmím užíti ani slova, které by je mohlo ohroziti.

V pondělí v poledne odebrali jsme se, Deutsch a já, do stanoviště ústředního bojového vedení v jednom vídeňském dělnickém okresu. Právě proto nás policie nevypátrala. Vedení udržovalo styk s bojujícími skupinami ve Vídni, a pokud to bylo možné, i se skupinami na venkově. Pracovalo však za neobyčejně obtížných poměrů. Část okresu, kde bylo jeho stanoviště, padla do rukou vládních vojsk. Ačkoli nám každou chvíli hrozilo zatčení, pracovali jsme tam až do úterku do rána. V úterý ráno už to nebylo možné; naše spojky, které přinášely zprávy a roznášely pokyny, narazily hned před domem, v němž jsme pracovali, na vojenské a policejní hlídky. Proto jsme v úterý ráno bojové vedení rozdělili a přeložili do dvou jiných stanovišť. Ale za několik hodin byly i ty okresy, v nichž jsme se nově usadili, v moci nepřátel, také tam byly ukončeny všechny boje. Teď jsme se pokusili dospět k některé ze skupin, které ještě bojovaly. Tento pokus se ztroskotal, neboť ulice byly uzavřeny vojenskými hlídkami, jimiž jsme nemohli proklouznouti. Ani naše spojky již nemohly proniknouti k bojujícím oddílům. Byli jsme tedy úplně odříznuti od našich skupin, ještě zápasících. Policie nám byla v patách. Třebaže jsem byl přestrojen, byl jsem na ulici poznán. Deutsch,

který byl již raněn, unikl zatčení pouhou, skoro zázračnou náhodou: policie, která zrovna prohledávala dům, v němž se Deutsch zdržoval, si ho nevšimla! Nemohouce již vůbec zasáhnouti do posledních bojů, poznali jsme, že nám nezbývá, než abychom buď nečinně čekali, až nás zatknou, nebo abychom prchli. Teprve když v celé části města, v níž jsme pobývali, ustaly všecky boje, a teprve když vůbec již nebylo naděje, že by mohl nastati obrat, rozhodli jsme se, že se pokusíme dostati na československé hranice.

Již před námi proniklo několik skupin dělníků do Bratislavy. Několik hodin po nás probilo se na hranice ještě 47 schutzbündlerů v úplné výzbroji, kteří ustoupili z floridsdorfských bojů, jsouce stíháni heimwehrskými oddíly.

Byli jsme ve Vídni déle, než si vláda myslila. Když ministr Schuschnigg vyprávěl v rozhlase, že jsme „nechali dělníky na barikádách samotné", byli jsme ještě v ústředním bojovém vedení. Když místokancléř Fey oznamoval v rozhlasu, že jsme přibyli do Prahy, byli jsme pořád ještě ve Vídni. A že ostatně pan Fey také vypravoval, že jsme se „na cestu bohatě opatřili penězi", prozradím tomuto rytířskému odpůrci, že, přecházeje hranice, měl jsem u sebe 105 šilinků, Deutsch měl ještě méně.

Naše chyby

Jsme poraženi. A mozek jednohokaždého z nás je mučen otázkou, způsobili-li jsme krvavou katastrofu nějakými politickými chybami, jichž jsme se dopustili, a zda tedy jsme tím vším sami vinni.

Jedni říkají: Naše politika byla již léta příliš doktrinářská, příliš radikální, příliš nesmiřitelná, příliš „levá". Tím prý zavinila zhroucení strany. Ostatní říkají obráceně: naše politika byla prý příliš ustrašená, příliš váhavá, neměla revolučního rozmachu, který samojediný by byl dovedl strhnouti široké davy; strana prý příliš dlouho otálela s bojem a tím zavinila porážku; byla prý příliš „pravá".

Kde je pravda? Není pochyby o tom, že jsme se

dopustili chyb; jen ten, kdo nic nedělá, se nezmýlí. Je prospěšné, přiznati se k těmto chybám; neboť z našich zkušeností mohou se naši potomci naučiti leccemus užitečnému. Mohu se k omylům přiznati tím spíše, že nesvaluji vinu na nikoho jiného; neboť za chyby, které se staly, jsem odpověden více než kdo jiný.

V dubnu 1932 ukázaly zemské a obecní volby prudký vzrůst národního socialismu v Rakousku. Všeněmci, kteří byli od vynuceného odstoupení Schobrova v oposici, a národní socialisté žádali nové volby do národní rady. Křesťanští sociálové měli z nových voleb panický strach. Kdybychom byli v oné chvíli projevili ochotu hlasovati v národní radě proti vypsání nových voleb, a kdybychom byli zároveň ujistili Bureschovu vládu, která ještě úřadovala, že ji budeme „tolerovat" stejně, jako tolerovala německá sociální demokracie vládu Brüningovu, bývali bychom snad mohli zabrániti vytvoření koaliční vlády křesťanských sociálů s agrárníky a s heimwehry. Neučinili jsme to. Pokládali jsme nové volby za prospěšné, aby národní socialisté mohli vejíti do parlamentu, kde by musili zaujímati stanovisko ke konkretním hospodářským a politickým otázkám, a kde by pak veřejnost nejlépe poznala, jací jsou. Obávali jsme se, že bychom se podle zkušeností německé sociální demokracie octli v situaci „tolerantní politiky". Myslili jsme, že jen příkrou, opoziční politikou může sociální demokracie zabrániti tomu, aby masy, zbídačené a roztrpčené hospodářskou krisí, nepřebíhaly k národním socialistům. Způsobili jsme svým postupem, že křesťanští sociálové se spojili s heimwehry a že Dollfuss vytvořil svou vládu s Feyem. Na podzim roku 1930 jsme porazili první koaliční vládu křesťanských sociálů s heimwehry, vládu Vaugoinovu-Starhembergovu; jsouce svedeni touto zkušeností, nepoznali jsme v r. 1932, že ve chvíli, kdy fašismus v Německu byl na mohutném vzestupu, by účast fašistů na vládní moci v Rakousku musila býti daleko nebezpečnější. Naše stanovisko po volbách v r. 1932 bylo tedy snad chybou; byla to „levá úchylka".

Dopustili jsme se ještě jedné podobné chyby. Když vláda Dollfussova-Feyova začala pronásledovati železničáře za dvouhodinnou protestní stávku železniční 1.

března 1933, snažili jsme se tomu zabrániti návrhem, podaným v parlamentě dne 4. března. Že vláda měla většinu jen jednoho hlasu, záleželo na každém poslanci. My jsme však ztráceli jeden hlas tím, že Renner, jakožto předseda národní rady, předsedal schůzi a nemohl tedy hlasovati. Soudili jsme, že bychom nemohli před železničáři odpovídati z toho, kdybychom při hlasování podlehli jen proto, že by Renner předsedal, a kdyby potom na sta železničářů bylo vydáno na pospas pronásledování. Na mou radu složil proto Renner předsednictví. Potom však, což jsme nepředvídali, odstoupili také místopředsedové, křesťanský sociál a Všeněmec. Následujícího dne dobyl Hitler v Německu svého velikého volebního vítězství; v horlivosti, abychom chránili železničáře, ohrožených tresty, nepomyslili jsme na to, jaký náhlý vliv bude míti na Rakousko německý převrat. Tak jsme dali Dollfussově vládě Rennerovou demisi záminku, aby mohla parlament odsunout na slepou kolej. To byla nesporně chyba — také „levá úchylka".

Parlament byl vyřaděn. Diktatura se zahnizďovala. Dollfuss násilím zmařil pokus o obnovení parlamentních prací, který jsme podnikli 15. března. Bývali bychom mohli odpověděti na to generální stávkou. Nikdy nebyly podmínky pro úspěšný boj tak příznivé, jako toho dne. Německá protirevoluce, která tehdy právě bouřlivě dobývala moci, vzburcovala v Rakousku masy. Dělnictvo očekávalo signál k boji. Železničáři nebyli tehdy ještě tak zdeptaní, jako později za jedenáct měsíců. Vojenská organisace vlády byla tehdy mnohem slabší, než v únoru 1934. Tehdy bychom bývali byli snad mohli zvítěziti. Ale tenkrát jsme se zalekli boje. Ještě jsme doufali, že vyjednáváním dospějeme k pokojnému rozřešení. Dollfuss slíbil, že zakrátko, koncem března nebo začátkem dubna, bude s námi vyjednávati o reformě ústavy a jednacího řádu sněmovního; byli jsme tehdy ještě tak bláhoví, že jsme věřili Dollfussovu slibu. Oddálili jsme boj, poněvadž jsme chtěli zemi ušetřiti katastrofy krvavé občanské války. Za jedenáct měsíců pak přes to vypukla občanská válka, ale za podmínek, které pro nás byly podstatně nepříznivější. To byla chyba — nejosudnější

z našich chyb. Tentokrát to byla „pravá úchylka".

Byla naše politika příliš „levá" nebo příliš „pravá"? Žádná strategie neučí, že vítězství je možno vybojovat děj se co děj útokem, nebo děj se co děj obranou, nebo že je možno ho dosáhnouti vždycky na levém nebo vždycky na pravém křídle. Problémy proletářské taktiky v dobách bouřlivého výboje jsou příliš komplikované, aby se nechaly redukovati na pouhý rozpor mezi „levicí" a „pravicí". Chyby, jichž jsme se dopustili, byly tu „levé", jindy zase „pravé" úchylky od cesty, o níž se teď dostatečně, když již známe pozdější události, můžeme domnívati, že by bývala byla správná.

Ale tak, jako nechceme popírati svých chyb, jichž jsme se dopustili, tak ani nemůžeme říci, zda by vůbec bylo možno zabrániti rakouské protirevoluci po vítězství fašismu v Německu. Bývala by mohla této protirevoluci zabrániti jiná politika, jiná taktika? Nebyli bychom se dostali tím spíše do situace německé sociální demokracie, kdybychom se byli po dubnových volbách v roce 1932 rozhodli pro „toleranční politiku" proti vládě Bureschově? Kdyby byl Renner 4. března nesložil předsednictví ve sněmovně, nebyla by si bývala vláda, vylekaná převratem v Německu, našla jinou záminku k vyřadění parlamentu? Kdybychom byli 15. března 1933 vyrazili, nebyla by bývala občanská válka vytvořila koalici černých s hnědými, kteří tenkrát ještě nebyli tak znepřáteleni jako teď, a nebyl by se tím stal Hitler pánem Rakouska?

Maďarská sociální demokracie prováděla v roce 1919 a italská sociální demokracie až do roku 1922 „levou" revoluční politiku — podobnou politice komunistické — v obou zemích se tato politika skončila katastrofou. Německá sociální demokracie naopak si vyvolila cestu velmi státnickou, velmi národní, velmi „pravou" — byla poražena také. My v Rakousku snažili jsme se nalézti střední cestu mezi italsko-maďarským a německým extrémem — byli jsme rovněž poraženi. Příčiny porážek pracující třídy vězí zřejmě hlouběji, než v taktice dělnických stran, plynou z pramenů zřejmě hlubších, než jsou pouhé taktické chyby.

Příčiny katastrofy

V den naší porážky pravil jistý demokratický občan: „Neštěstím rakouské sociální demokracie byl Breitner." Budovat krásné dělnické byty z daní, byty, které by, nejsouce zatíženy úroky z vypůjčeného kapitálu, mohly býti lacino pronajímány dělníkům a nezaměstnaným; zdaňovati bohatství, přepych, rozmařilost, aby se pro chudáky mohly stavěti laciné příbytky, boy se mohla vybudovati sociální péče, aby jejich děti měly moderní školu — ne, to nemohly majetné třídy snésti. Říkáte, že Breitnerova daňová politika byla naší vinou? Tím jen prohlašujete: „Naše vina je v tom, že jsme socialisty."

V den naší porážky napsal jeden kapitalistický list, že sociální demokracie zahynula tím, že bránila splňování hospodářských nutností. Dělala prý to tím, že se tak houževnatě bránila odstranění ochrany nájemníků. Hospodářské nezbytnosti? To jsou nezbytnosti kapitalistického zisku a kapitalistického důchodu. Byla to naše vina, že jsme si vážili lidské nezbytnosti, aby dělníci, špatně placení dělníci, pracující třeba jen několik dní za měsíc, aby nezaměstnaní proletáři, zbědovaní malí živnostníci dostali nějaké přístřeší, že jsme si těchto lidských nezbytností vážili více, než „hospodářských nezbytností" zisku a důchodu?

Již před porážkou jsme slyšeli od měšťáků často: Diktatura se stala nezbytnou, poněvadž sociální demokracie zabránila v parlamentě odstranění sociálního zákonodárství ochranného, které se stalo v době hospodářské krise neudržitelným. Ba opravdu, demokracie musila býti zničena. Socialismus musil býti krvavě potlačen, aby podnikatelé mohli otřásti ochranným zákonodárstvím dělnickým, aby se mohli osvoboditi od „sociálních břemen", aby mohly býti rozmetány odborové organisace, které vybudovaly hráz proti vykořisťování.

Hospodářská krise zostřila třídní protivy. Zajisté, rakouská buržoasie zchudla krisí. Ale zchudlý podnikatel je nenávistnějším odpůrcem proletariátu, než podnikatel bohatý, jehož obchod vzkvétá. Bohatý podnikatel rád smete pro své dělníky několik drobtů se

svého bohatého stolu; zchudlý podnikatel nedovede se před hrozícím bankrotem zachrániti jinak, než tím, že snižuje mzdy a usiluje o „odstranění sociálních břemen".

Hospodářská krise zproletarisovala maloměšťáka a sedláka; měšťácká demokracie nedovedla uchrániti masy před krisí. Nemohla jich uchrániti před krisí ne proto, že to byla demokracie, nýbrž proto, že to byla měšťácká demokracie, demokracie na podkladě kapitalistického vlastnického a výrobního řádu. Ale maloměšťácké a selské masy tomu nerozuměly. Jsouce zbídačeny, roztrpčeny, odvrátily se od demokracie vůbec. Hledaly něco nového, neopotřebovaného, nezkompromitovaného, hledaly něco, co by je mohlo zachrániti. Tak dozrály k fašismu. Synkové maloměšťáků a sedláků nechali se tedy naverbovati od heimwehrských agentů. Tak se octli ve vleku šlechtických velkých statkářů a c. a k. generálů, kteří veleli heimwehrským praporům, dostali se do područí tříd, které revoluce z roku 1918 svrhla s trůnu.

A v téže době, ve které se kapitalistická buržoasie obracela proti demokracii, aby zlomila moc odborových organisací, aby mohla zničiti sociální vymoženosti dělnické, v téže době, ve které si šlechtici a generálové budovali armádu ze zbídačelých maloměšťáků a selských synků, aby zničili demokracii, kterou tak nenáviděli, aby obnovili svůj stát, autoritářský stát, stát z doby předválečné, který ovládali, v téže době byl odpor dělnické třídy strašně zeslaben: více než třetina dělnictva byla vyhozena z výrobního procesu, ostatní se chvěli o svá místa.

Od r. 1848 následovala za každou velkou dějinnou přeměnou, jež se stala v Německu, podobná přeměna v Rakousku. Když velkoměšťácký liberalismus v Německu se dostal k moci, dostalo i Rakousko svou „občanskou vládu". Když v r. 1878 se Bismarck odvrátil od liberalismu, vystřídala také v Rakousku feudálně klerikální vláda Taaffova liberální panství. Po protisocialistickém zákonu Bismarckovu následoval Taaffův výjimečný stav. Když v Německu padl protisocialistický zákon, byl také v Rakousku zrušen výjimečný stav. Dne 9. listopadu 1918 bylo svrženo německé cí-

sařství; po třech dnech bylo Rakousko republikou. Tak vždycky určoval německý vývoj vývoj v Rakousku. Tak tomu bylo i teď: Když Hitler rozdrtil německou demokracii a německý socialismus, tehdy v Rakousku pokládali šlechtici, generálové a kapitalisté chvíli za vhodnou, aby i zde vybudovali fašistickou diktaturu, aby i zde rozdrtili sociální demokracii a odborové organisace.

Šlechtici a generálové, jejichž ideály jsou v habsburské minulosti, a katolický klerikalismus nechtěli ovšem, aby se Rakousko dostalo pod panství Hitlerovo. Chtěli však využíti „protimarxistické" konjunktury, vyvolané Hitlerovým vítězstvím nad demokracií a dělnickou třídou, aby také v Rakousku porazili demokracii a pracující třídu, a aby vybudovali domácí, starousedlý, alpský fašismus.

Když po 5. březnu 1933 se vzdula národněsocialistická vlna také v Rakousku, a když Hitler zahájil svůj boj o Rakousko, bývalo by bylo přirozené, aby se proti hnědému nebezpečí spojily všechny síly, potírající záměr připojení k Třetí říši. To však nechtěli všichni ti šlechtici a generálové, kteří by byli rádi obnovili staré habsburské Rakousko, všichni ti kapitalisté, jimž šlo o porážku odborových organisací a o „odstranění sociálních břemen", všechna ta církevní knížata, jimž, jak to řekl jesuitský páter Bichlmayer, byla „fašistická kázeň" milejší než demokracie, která svobodným myslitelům dávala volnost propagandy. Neboť by byli takovýmto spojením protihakenkrajclerských sil propásli „protimarxistickou" konjunkturu. Zahájili proto boj zároveň na dvě fronty, proti národním socialistům a proti sociální demokracii. V boji při nejmenším proti 70 procentům vlastního lidu musili používati silnějších a silnějších prostředků, musili vyloučiti všechna zastupitelstva, zvolená lidem, a musili si pro budoucnost stanoviti, že úplně odstraní všechno obecné lidové hlasování, aby tak udrželi svou moc. Tak se musily protivy zostřovati až k té chvíli, kdy pracující třídě zbyla jen volba: hanebně kapitulovat, nebo se zoufale bránit.

Teď tedy tyto vrstvy zvítězily ve svém třídním boji proti pracující třídě. Teď prohlašují: „Již nesmí být

třídní boj." Opravdu — když pracující třída je bez práv, bez obrany, když bez moci musí snášeti třídní panství kapitalistů a velkých statkářů, starých generálů a církevní hierarchie, aniž se tomuto panství může vzepříti — existuje vůbec nějaký třídní boj? Smíření tříd, které teď vítězové hlásají, povraždivše dělníky a dělnické ženy a dělnické děti, popravivše raněné zajatce, rozstřílevše dělnické příbytky, to jejich smíření tříd znamená ve skutečnosti podrobení pracující třídy diktatuře vládnoucích tříd. Ale pánové se mýlí. Brzy poznají, že jejich vítězství v třídní bitvě daleko ještě neznamená rozhodnutí ve válce mezi třídami.

Co teď?

Mohutná stavba sociálnědemokratických organisací v Rakousku je zničena. Ale smýšlení šesti set tisíc organisovaných sociálních demokratů v Rakousku je nezničitelné.

Jistě budou přeběhlíci — jako v roce 1918 byli listopadoví socialisté, tak teď budou únoroví vlastenci. Jistě. Mnozí, kteří jen pro osobní hmotné výhody se přidali ke straně, odpadnou, mnoho ustrašenců zaleze, ještě mnohem více chudáků se zlobou v srdci bude musiti předstírati přesvědčení, které není jejich přesvědčením, jen aby pro ženu a děti zachránili skývu chleba. Ale jádro strany, očištěné ve výhni boje, zůstane pevné. Veliká škola rakouské sociální demokracie se osvědčí.

Rakouští dělníci si zvykli na organisaci. Jsou mistry v organisování. Co nevidět budou míti organisaci zas. Zákaz národněsocialistické strany nezabránil tomu, aby hakenkrajcleři nebyli dnes silnější než v době, kdy byl vydán zákaz jejich strany. Zákaz sociální demokracie bude moci tím méně zabrániti tomu, aby sociální demokracie nežila dále v nových formách.

Čeho my dnes v Rakousku potřebujeme a co můžeme budovati, nebude ovšem demokratická masová organisace se statisíci příslušníků. Bude to musit být organisace pevně stmelených kádrů, které se budou musit propracovat ke schopnosti, aby ovlivnily masy v pod-

nicích a v prostředkovatelnách práce, aby je uvědomovaly a aby je vedly do příštích zápasů.

Především jde o to, zabránit, aby se dělnictvo nedostalo pod cizí vliv. Nemusíme se obávati, že by Dollfuss a Fey mohli dělníky získat pro sebe. Dělnictvo již před dvanáctým únorem nenávidělo pány, kteří ničili naše ústavní svobody a odstraňovali naše sociální vymoženosti. Dnes tím spíše nenávidí dělnictvo vrahy žen a dětí, kteří své těžké baterie namířili na obecní domy. Ale tím větší je nebezpečí, že by do dělnictva mohl proniknouti větší měrou národní socialismus. Hned v průběhu boje slyšeli jsme od vídeňských dělníků: „Teď nám nezbude, než abychom šli proti Dollfussovi s hakenkrajclery." Přemnohý dělník si dnes myslí: „Slíbí-li nám hakenkrajcleři, že Dollfusse a Feye pověsí, půjdeme s nimi!" V tom je vážné nebezpečí. Nejpřednějším naším úkolem je potírati toto nebezpečí.

Nezapomínejme, co Hitler udělal v Německu! Opovědný nepřítel německého dělníka je také naším nepřítelem. Dělnictvo nesmí se nechat svésti sebe svatějším, sebe spravedlivějším hněvem na malé tyrany ve vlastní zemi, k tomu, aby dopomáhalo k panství nad Rakouskem krví zbrocenému velkému despotovi Třetí říše.

Musí býti vynaloženo všecko, aby se čelilo pronikání německého nacionálního fašismu do rakouského dělnictva.

Ale nad tento nejbližší úkol budou sociální demokraté v Rakousku v době nikterak vzdálené postaveni před veliké dějinné úkoly.

Diktatura Dollfussova a Feyova nepotrvá dlouho. Hitler se mohl opírati o pevně řízenou vojenskou organisaci svých úderníckých oddílů a ochranných kolon, Mussolini o své černé košile. Rakouský fašismus nemá takové násilnické organisace. Zato má vlasteneckou frontu. To však nejsou úderníci, ani černé košile. To je změt židovské buržoasie, bojící se Hitlerova antisemitismu, to je změt monarchistických šlechticů, klerikálních maloměšťáků, heimwehrů, denně se bouřících proti Dollfussovi a vydírajících na něm ústupky, změt úderných čet východní marky, které jsou organisovány proti heimwehrům, změt velikého

houfu chudáků, z nichž polovina jsou hakenkrajcleři a druhá polovina sociální demokraté, a obojí nosí červeno-bílo-červené stužky jen proto, aby nepozbyli místa, nebo aby místo dostali. Taková zrůda nemůže býti dostatečnou oporou trvalé fašistické diktatury.

Mezi křesťanskosociálními sedláky a malými měšťáky na jedné straně a šlechtici, velícími heimwehrům, na straně druhé, jsou příkré rozpory. Jedni intrikují proti druhým, jedni zbrojí proti druhým. Fašistická diktatura může se snadno skončiti bojem fašistů proti fašistům. Rozklad austrofašistické fronty na dva navzájem se potírající tábory může nám poskytnouti velmi záhy různé příležitosti, jen když budeme na místě, když budeme pohotově, když budeme dosti silní, abychom těchto vhodných chvil využili.

Ale i tehdy, když rakouská fašistická fronta se nerozpadne, když Dollfuss bude i nadále věrně a poslušně vykonávati rozkazy páně Feyovy, a když křesťanskosociální sedláci a malí měšťáci se poslušně podrobí šlechticům a generálům, velícím heimwehrům, i tehdy má rakouský fašismus proti sobě nebezpečného nepřítele. Davová nenávist, vyvolaná krvavým potřením povstání, posílí národní socialismus. Rozpuštění naší strany, a hlavně našich organisací mládeže, strhlo hráze, které dosud bránily rozlití hnědé zátopy. Může také nastati chvíle, kdy dnešní vítězové, ohrožení národním socialismem, budou hledati pomoc a záchranu u dnešních poražených.

Jak se bude moci Dollfuss zachrániti v takové situaci? Může hledati smír s Hitlerem. Nebo bude moci spatřovati své útočiště v obnově habsburského panství.

Ještě nedávno hledal Dollfuss cestu k Hitlerovi. Může se snadno státi, že „veliký bojovník za nezávislost Rakouska" bude ho zítra shánětí zase. Ale každá černohnědá koalice v Rakousku, ať jakkoli skrytá, byla by jen prvním krokem k „usměrnění", k přeměně Rakouska v druhý Gdansk, ke skutečnému připojení Rakouska ke Třetí říši. A takové připojení by nepochybně znamenalo evropskou válku.

Dollfuss se může pokusiti, dáti se jinou cestou: cestou habsburskou. Obnovení rakouskouherské monarchie pod žezlem habsburským je vlastní cíl Feyův, cíl

šlechty a generálů, velících heimwehrům; může to býti poslední pokus o záchranu diktatury. Sociální demokracie musila býti poražena, aby císař měl volnou cestu do dvorního hradu. Ujme-li se Habsburk zase vlády nad Rakouskem a Maďarskem, bude diktatura moci maďarskými bajonety udržeti rakouský lid v poroběe. Maďarsko za to bude míti nárok, aby synové rakouských dělníků, sedláků a měšťanů svou krví pomohli uherskému králi dobýti nazpět Slovenska a Charvátska.

Utopie? Kdežpak! Po porážce dělníků bylo Dollfussovým prvním činem sjednání schůzky s Mussolinim a Gömbösem. Italsko-rakouská-maďarská aliance je na pochodu. Monarchisté doufají, že Mussolini provdá dceru italského krále za Otu Habsburka a že bude podporovati obnovení rakouskouherského mocnářství. Doufají, že Francie se tomu nebude brániti, jen aby Rakousko navždy oddělila od Německa. Myslí si, že Československo a Jugoslavie budou musit nečinně přihlížeti k obnově habsburského panství, když Italie jí bude chtít a když Francie nebude ochotna jí zabrániti. Avšak od chvíle, kdy restaurace habsburského panství bude provedena, začnou se intriky na Slovensku a v Charvátsku. Restaurace Habsburků znamená válku stejně jistě, jako připojení Rakouska k Třetí říši.

Potření rakouské sociální demokracie uvolnilo obě cesty: cestu k Hitlerovi a cestu k Habsburkům. Ale obě cesty vedou k válce. Však Evropa ještě pozná, jaká důležitá opora evropského míru byla zničena s rakouskou sociální demokracií.

Vede-li však protirevoluce k válce, povede válka k revoluci.

Dni rakouské diktatury jsou sečteny, ať se diktatura ztroskotá o třídní rozpory ve vlastním táboře, nebo o rozpory mezi rakouským fašismem a národním socialismem, ať hledá záchranu v dorozumění s Hitlerem nebo v opětném dosazení Habsburků. Třicet procent obyvatelstva nemůže navěky vládnouti nad sedmdesáti procenty, vesnice nemůže si na věčné časy porobiti velkoměsto, klerikalismus nemůže navždy vládnouti diktátorsky nad lidem, který je ze dvou třetin neklerikální.

Naskytne se mnohá příležitost, které budeme moci využíti. Jde o to, postarati se, abychom byli připraveni ji využíti. Přijde den odplaty, den odvěty, den vítězství.

Toho vítězného dne potáhnou rakouští dělníci s vlajícími prapory k hrobům našich padlých a našich popravených soudruhů, zachovávajíce hrdinům rakouského boje za svobodu nepomíjející vděčnost.

V Bratislavě 19. února 1934.